

Posudek

Disertační práce: „Teorie a praxe informačního chování lékařských profesionálů“

Autorka: Mgr. Adéla Jarolímková

Školitel doktorandky: PhDr. Richard Papík, PhD.

Oponent: doc. PhDr. Rudolf Vlasák

Předložená disertační představuje analýzu velmi důkladně zpracovaných výsledků dotazníkového průzkumu, zaměřeného na informační chování odborných a vědeckých pracovníků v našem soudobém zdravotnictví.

Jak významné téma bylo zvoleno, uvádím citací ze závěru práce, kterou určitě podepisuji: „Medicína je oborem, v němž jsou *aktuální a relevantní informace doslova životně důležité*, a proto je také informační chování lékařů a jiných zdravotnických profesí často předmětem výzkumu.“ (S. 86, zvýraznil oponent). Zlepšování podmínek pro skutečně intenzivní a také úspěšnou informační podporu i vlastní informační uživatelské informační chování v medicíně je třeba pokládat za jedno z nevýznamnějších pracovních témat informačních profesionálů, včetně samozřejmě i knihovnických profesí. Proto mne tato práce mimořádně oslovila a posuzoval jsem ji se značným zaujetím.

Průzkum se zaměřil na naši medicínskou scénu v celé její šíři institucí i specializací respondentů. Nezpracovával jej tým profesionálního tělesa zaměřujícího se na sociologické průzkumy, ale jednotlivec. Tudíž nelze vytýkat nikoli skutečně reprezentativní vzorek respondentů. Už jeho kvantum (240 z celkově desítek tisíc potencionálních adresátů výzkumu) nezakládá na obecné platnosti zjištěných údajů. Bylo-li osloveno 141 pracoviště, pak při 240 vyplněných a zpracovaných dotaznících to znamená, že máme data v průměru pouze od 1,7 pracovníka z každého pracoviště. I když tedy nelze vzít předložené výsledky průzkumu jako reprezentativní, přesto o něčem jednoznačně vypovídají: o zcela nedostatečném informačním zabezpečení lékařské péče o pacienty. Tím myslím informační zabezpečení naší odborné zdravotnické komunity v souvislosti s možnostmi, které tu objektivně jsou (nepřeberné množství specializovaných informačních pramenů dostupných prostřednictvím on-line přístupu z kteréhokoli našeho medicínského pracoviště), a to v konfrontaci s potřebnou kvalifikovaností léčebné péče o pacienty. Z průzkumu jsem vyčetl, že se naši specialisté při vyhledávání informací spíše spoléhají na své informační schopnosti, ale když jich používají, téměř neaplikují skutečně racionální vyhledávací metody a techniky (využití Booleových operátorů a dalších způsobů profesionální rešeršní práce). Na druhé straně aby profesionálního rešeršera pro pomoc těmto uživatelům v terénu našeho lékařského výzkumu a vysoce kvalifikované lékařské praxe lupou hledal. Je to situace alarmující, a kdyby se některá zjištění z průzkumu doktorandky, která na tuto situaci (bohužel jen jaksi implicitně) upozorňují, publikovala v lékařské komunitě, bylo by to rozhodně velmi záslužné především z hlediska českých pacientů. Ovšem díky vysledování také výsledků některých zahraničních výzkumů „information behavior“ či „information seeking“ ve zdravotnictví, což pokládám za významný klad této práce, víme, že ani v anglo-americké sféře nelze hovořit o uspokojivé situaci v daném smyslu.

Jádro předložené práce je třeba spatřovat především v tom že jde o skutečně obsáhlé a z hlediska zpracování korektními statistickými metodami podložené analytické dílo. Nejen výpočty, ale i grafická výprava, a to už v úvodních teoretických částech, snesou ta nejprísnejší kritéria posouzení. Jen některá převzatá systémová schémata, jako např. na str. 30 (Blakeův model CIS), mohla být kriticky zhodnocena – např. toto postrádá otevřenost a zobrazuje „CIS“ jako zacyklovaný systém. Na druhé straně je model informačního chování na str. 49 velmi zdařilý a přijatelný v celé šíři systémů zaměřených na vědecko-technické informační služby.

Pokud jde o rozdělení informačních zdrojů (s. 65a další), přiznám se, že bych měl, jako respondent dotazníku, problém, jak rozlišit abstrakta a bibliografické databáze, kolegy a experty v oboru a také internetové zdroje od některých na otevřeném www zpřístupňovaných bibliografických, abstraktových nebo fulltextových databází. Také mám určitý problém se zdůvodnitelností orientace tohoto průzkumu také na zdravotní sestry u nás (jiná situace by byla asi v zemích, kde jde jednoznačně o vysokoškolsky vzdělané odborníky).

V závěrečném „doporučení pro praxi“ (str. 88) kvituji myšlenky vedoucí k rozvinutí marketingu informačních služeb a také k dvouoborovému vzdělávání informačních specialistů v medicíně (informační studie a medicína). Problém je ovšem v soudobém takřka vymizení vnímání potřeby kvalifikovaného řešitele, resp. zprostředkovatele skutečně racionálního a přínosného přístupu zdravotnických vědců a vysoce kvalifikovaných pracovníků k dnes nekonečně rozsáhlým a bohatým informačním zdrojům. Vyznat se v nich, umět se k nim nejen připojit, ale také v nich kvalifikovaně vyhledávat, to nelze žádat od lékařů jakéhokoli ranku. Nemají na to, aby se to naučili, ani čas, ani (z nedostatku vědomí, o jaké poznatkové bohatství jsou ochuzeni), ani motivaci.

Pokud jde o obhajobu této disertační práce, předpokládám, že autorka ještě dodatečně vyloží, do jaké míry musíme specifikovat jednotlivé typy informačních zdrojů v medicíně a farmacii, a jak by v našem měla být situována a pojmenována skutečně odborná pracoviště a také profesionál, schopný pracovat s vysoce kvalifikovaným uživatelem při vyhledávání informací (řešitel, informační asistent, referenční knihovník, informační analytik...). Jde o řešení tak závažného problému, jako je skutečně integrovaný způsob zpřístupňování i velmi vzdálených informačních zdrojů, a to s plným využitím dnešních i perspektivních možností sofistikovaných selekčních metod.

Vzhledem celkovému hodnocení doporučuji disertační práci „Teorie a praxe informačního chování lékařských profesionálů“ Mgr. Adély Jarolímkové přijmout k obhajobě.

V Praze 1. prosince 2008

Doc. PhDr. Rudolf Vlasák

